

UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

MOĆ I AUTORITET

V TEMA 8. ČAS

DR ZLATKO VUJOVIĆ

Pojam i struktura moći

Salancik i Pfeffer definišu moć kao: "Sposobnost onih koji je imaju da ostvare stvari koje žele".

Druge definicije naglašavaju promenu ponašanja inferiornog učesnika u odnosu moći uticaja. Tako, na primer, Dahl kaže: "A ima moć nad B u onom stepenu u kojem može da učini da B učini nešto što inače ne bi učinio"

Slična je definicija i Frencha i Raven: "Moć postoji ako osoba A može da navede osobu B da uradi nešto što je protivno njegovoj želji".

I ostale definicije moći potenciraju slične elemente: "Moć aktera A nad akterom B je ravna količini otpora koji A može potencijalno prevazići"

Moć je sposobnost pojedinca ili grupe da nametnu svoju volju drugima bez obzira na otpor.

Sve navedene definicije pokazuju:

- Da je moć socijalnog karaktera, odnosno da ona postoji samo ako postoje najmanje dva učesnika u međusobnom odnosu;
- Da moć predstavlja sposobnost superiornog aktera u tom odnosu da promeni ponašanje inferiornog aktera i da ga prisili na određene akcije, čak i kada je to suprotno njegovim željama ili interesima. Na osnovu ovih zaključaka moć možemo definisati kao sposobnost socijalnog aktera, bio to pojedinac ili grupa, da u datom socijalnom odnosu promeni ponašanje drugog socijalnog aktera.

Moć treba razlikovati od dva vrlo slična pojma: uticaja i autoriteta.

Uticaj predstavlja proces u kome socijalni akter svojim ponašanjem (svesno ili nesvesno) menja ponašanje drugog socijalnog aktera. Moć je sposobnost vršenja uticaja odnosno kapacitet da se menja tuđe ponašanje. Autoritet se koristi u više značenja. Najčešće se koristi da označi legitimnu moć odnosno moć koja je opravdana (legitimisana) nekim zakonom, institucijom ili pak organizacijom. Tada se taj autoritet naziva formalni i pod njime se podrazumeva legitimno pravo da se vrši moć.

Autoritet može biti i veći i manji od moći. Ukoliko je autoritet širi od moći to praktično znači da posednik autoriteta nema dovoljnu moć da iskoristi svoje legitimno pravo da utiče na druge ljude. Dobar primer su bili radnički saveti u socijalističkom periodu u jugoslovenskim preduzećima koji su imali formalni autoritet da biraju generalne direktore preduzeća ali nisu imali i stvarnu moć da to učine. Partijski i državni organi su, na drugoj strani vršili realan uticaj na izbor generalnog direktora što znači da su imali moć veću od svoga formalnog autoriteta. Na drugoj strani, nekada se u određenim oblastima ljudskog rada, pod pojmom autoriteta podrazumeva moć koja proizilazi iz ekspertize ili informisanosti nosioca moći. Tada se za posednika moći kaže da je "autoritet u toj i toj oblasti..."

Izvori i tipovi moći

Izvori moći mogu biti mnogobrojni: znanje i informisanost, mogućnost da se nagrađuje ili kažnjava, privlačnost ličnosti, položaj ili drugo. Prema izvorima moći moguće je razlikovati šest **tipova moći**: *moć nagrađivanja, moć prisile, referentna moć, stručnjačka moć, legitimna moć i moć informisanja*.

Moć nagrađivanja je mogućnost osobe O da osigura neku korist ili zadovoljstvo za osobu P. Sredstva nagrađivanja mogu da budu različita: plata ali i pokazivanje naklonosti. Ovakvom vrstom moći raspolažu, na primer poslovođe i profesori. Nagrađivanje je trajno i doprinosi razvoju ličnosti. I u brojnim međuljudskim odnosima se koristi manifestovanje naklonosti ili nenaklonosti kao sredstvo ostvarivanja uticaja: u odnosu roditelja i dece, među prijateljima, u partnerskim odnosima pre braka i u braku.

Moć prisile se zasniva na tome da osoba O poseduje mogućnost da nanese štetu i neprijatnost osobi P, da poseduje mogućnost da je kazni. Korišćenjem ovog tipa moći više se kontroliše spoljašnje ponašanje nego stavovi i uverenja. Moć prisile je veoma efikasna moć, posebno u uslovima kada je, osoba na koju se primenjuje, nezaštićena i ne može da se brani od opasnosti koju ta moć može da donese. U autoritarnim društvima ovakva moć je veoma korišćeno sredstvo vladanja. Prisila izaziva averziju i njenim korišćenjem može se doći samo do suzdržavanja ali ne i do trajnog usvajanja nekog oblika ponašanja.

Funkcije moći

---

1. Menadžment. Uz njegovu pomoć, subjekt vlasti ostvaruje svoju strategiju u praksi. Pretpostavlja se da rukovodstvo treba da donosi konkretne i odgovarajuće vremenske odluke. Ovde se odražavaju interesi snaga na vlasti.
2. Funkcija nadgledanja. Za njegovo sprovođenje stvoreni su organi kao što su Tužilaštvo, Kontrolno vijeće i strukture koje vrše reviziju.
3. Organizaciona funkcija. On formira političke odnose između pojedinaca, partija i klasa s jedne strane i države sa druge strane.
4. Obrazovna funkcija. Ona pruža rukovodstvo i građani se podstiču da budu poštovani prema zakonu.

Autoritet i autoritarnost

Nametnuti i priznati ugled i uticaj od strane tvorca i začetnika nečega. Može postojati samo u uslovima društvenih odnosa koji određuju njegovu prirodu. Stoga se mora govoriti o posebnim vrstama autoriteta, čiji se sadržaji i uloge razlikuju.

Veberova tipologija oblika autoriteta, s obzirom na način na koji se on u društvu legitimiše:

1. PRAVNO-RACIONALNI AUTORITET - zasniva se na apstraktnom, bezličnom zakonu i stručnosti, a svojstven je pretežno savremenim uslovima;
2. TRADICIONALNI AUTORITET - autoritet koji se legitimiše prošlošću, vlast počiva na vjeri da se oduvijek vladalo na taj način i od strane tih subjekata;
3. HARIZMATSKI AUTORITET - autoritet za koji se u društvu vjeruje da posjeduje nadprirodne, izuzetne sposobnosti, da može narod izbaviti iz nerješivih teškoća i koji je svojstven periodima dubokih kriza.

AUTORITARNA LIČNOST - Sklop i sadržaj ličnosti koja teži da se podredi autoritetu ideje ili pojedinca, najčešće u kombinaciji jednog i drugog.

Opšta odlika autoritarne ličnosti se sastoji u apsolutnoj poslušnosti prema gore (u hijerarhijskom sistemu) i surov odnos prema onima dolje. Taj odnos praćen je i drugim osobinama, kao što su:

1. netrpeljivost prema svima koji nijesu obuhvaćeni istom organizacionom shemom i autoritarnošću, a naročito prema onima koji misle drugačije od onoga što je propisano;
2. osjećanje nelagodnosti u svim situacijama koje nijesu jasne - insistiranje na ustaljenim vrijednostima (konvencionalnost);
3. težnja ka crno-bijeloj polarizaciji u mišljenju i ocjeni svog i tuđeg ponašanja;
4. podjela okoline na prijatelje i neprijatelje;
5. radikalni pragmatizam;
6. shvatanje čovjeka kao instrumenta nadređene volje;

Autoritarna ljevica - autoritarna desnica

Karakteristike autoritarne ljevice	Karakteristike autoritarne desnice
Zahtjev za potpunom i neograničenom lojalnošću grupi	Ekstremna mržnja prema svima koji su izvan grupe
Insistiranje na nužnost konflikta interese između radničke klase, čiji je vođa partija, i svih ostalih klasa, i potrebi za nepopustljivošću konfrontiranja prema drugim klasama čak i u vrijeme očigledne saradnje i zatišja	Ekstremna submisivnost prema pripadnicima grupe između grupe
Stalna primjena kriterijuma interesa partije u prosuđivanju svake osobe i situacije i potreba za izbjegavanjem eklekticizma u doktrini i oportunizma i kompromisa u praksi	Uspostavljanje oštih granica između grupe kojoj se pripada i svih ostalih grupa
Naglašavanje klasnih karakteristika pojedinaca i interpretacija njihovog djelovanja u isključivom svijetlu njihove klasne pozicije	Tendencija kategorizacije pojedinaca prema određenim specifičnim kvalitetima i stvaranje sudova po načelu sve ili ništa

Vjerovanje da je cijela istorija - istorija klasnih borbi	Doživljaj svijeta kao carstva sukoba
Odbijanje postojanja čiste istine i napad na one koji prihvataju čistu nauku ili "umjetnost radi umjetnosti"	Prezir prema čistoj teorijskoj ili kontemplativnoj aktivnosti
Vjerovanje da je izražavanje osjećaja znak slabosti i da ono interferira s korektnom interpretacijom realnosti i izborom pravog kursa akcije	Odvratnost prema manifestaciji osjećanja
Vjerovanje u sveprisutnost interesa kapitala u svim sferama, i vjerovanje da nad njim treba ostvariti potpunu kontrolu	Vjerovanje da je svako i svaka grupa objekt manipulacije i da pojedinac i grupa mogu preživjeti jedino manipulacijom drugih
Ideal besklasnog društva bez privatnog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju, pa prema tome i bez konflikta, "carstvo slobode" gdje će se ljudi osloboditi alijenacije i postati stvarno humani	Ideal beskonfliktnog, potpuno harmoničnog društva, nasuprot okolnostima ili slučajnostima konfliktnog haosa